

ISTORIE LOCALĂ

CONSTANTIN I. SECĂREANU — CONDUCĂTORUL LEGIUNII ROMÂNE A ȚĂRII BÎRSEI ÎN REVOLUȚIA DE LA 1848—1849 *

FLORIN SALVAN

Contribuția adusă de tînărul jurist brașovean C. I. Secăreanu în cadrul revoluției de la 1848 din Transilvania pentru emanciparea politică și națională a românilor ardeleni și, îndeosebi, a celor din Țara Bîrsei, remarcată pentru prima dată de istoricul A. A. Mureșeanu¹, cuprinde încă numeroase momente importante din zbuciumata sa activitate revoluționară care au rămas necunoscute.

În studiul de față ne propunem să conturăm personalitatea politică a acestui înflăcărat revoluționar pașoptist ardelean cu noi date și fapte săvîrșite în apărarea drepturilor românilor bîrsani, atît înainte de revoluție, dar mai ales în vîrtejul războiului civil din toamna și iarna anilor 1848—1849.

Născut în anul 1820, în Brașov, important centru economic și cultural, cu o populație majoritară românească², dintr-o familie de negustori bogați³, C. Secăreanu a studiat la Sibiu⁴, Blaj⁵ și, în cele din urmă, la Cluj, la Liceul academic, unde a urmat filozofia și dreptul⁶, remarcîndu-se, în tot timpul studiilor secundare și superioare, ca un elev eminent. Promovînd „spiritul național” printre numeroșii studenți români din Cluj, C. Secăreanu era, în același timp, cum remarca N. Popea, în relații prietenești și cu colegii săi maghiari și germani din acel oraș⁷.

* Lucrare distinsă cu premiul I în cadrul concursului de lucrări științifice pentru profesorii din învățămîntul de cultură generală, organizat de Societatea de științe istorice în 1970.

¹ A. A. Mureșeanu, *Prefectura română a Țării Bîrsei în 1848 și 1849*, extras din „Țara Bîrsei”, I (1929), nr. 2—3.

² În anul 1838, Brașovul avea 22 886 de locuitori; din aceștia 9 341 erau români, 8 675 sași și 4 870 maghiari (Arh. st. Brașov, Recensămîntul populației din Brașov și Țara Bîrsei, ani extremi, 1526—1917, întocmit de E. Limona, Tabela II—III, în mss.).

³ A. A. Mureșeanu, *op. cit.*, p. 20.

⁴ *Institutum literarium regium gymnasium cibiniensis pro anno scholastico 1838/1839*, în Arhiva Liceului „Gh. Lazăr”, Sibiu, matricola nr. 35.

⁵ Biblioteca Academiei R.S.R., Manuscrise române, nr. 100, f. 102—103.

⁶ A. Banciu, *Studenții Academiei din Cluj de acum un veac*, în „Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj”, vol. IX (1934—1944), Sibiu, p. 492—493; 490—491.

⁷ N. Popea, *Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andrei baron de Șaguna*, tom I, Sibiu, 1889, p. 39.

C. Secăreanu s-a făcut cunoscut, încă de tânăr, în rîndul românilor ardeleni, pentru „procesul“, răsunător în epocă, purtat de el patru ani (1844—1848), cu magistratul Brașovului pentru ocuparea unui post administrativ (practicant de secretar).

Dar magistratul Brașovului, dominat de un mănunchi de patricieni reacționari, ostili oricăror transformări democratice în viața politică a orașului, s-a opus cu înverșunare ca tinerii juriști români să ocupe funcții publice în administrația Brașovului. „Argumentul“ invocat mereu de magistrat era acela că numai cetățenii care aparțin celor trei „stări“ și patru religii „recepte“ pot ocupa funcții publice în guvern și district. Juristul român a apelat atunci la guvernul din Cluj. Dar magistratul brașovean stăruia cu încăpăținare în hotărîrea sa. deși guvernul ardelean găsisse îndreptățite argumentele istorice și juridice aduse de Secăreanu⁸ în sprijinul cererii sale.

Secăreanu s-a plîns atunci împăratului de la Viena. Dar tot în zadar. Acesta nici n-a binevoit măcar să răspundă⁹. Așa că cererea îndreptățită a lui C. Secăreanu rămîne nerezolvată pînă la izbucnirea revoluției. Momentul nu trebuie trecut cu vederea, pentru că este un nou episod dramatic, ca numeroase altele, din îndelungata și zbuciumata luptă a românilor brașoveni pentru egalitate de drepturi politice și cetățenești cu sașii.

Împiedicat astfel să ocupe o funcție publică, deși avea dreptul și studiile corespunzătoare, C. Secăreanu s-a pregătit, atunci, să devină avocat, făcînd, în timp ce purta „procesul“ cu magistratul, practica necesară de cancelist tabular la Tîrgu Mureș. Iar după ce a depus și „censura“ de avocat se reîntoarce în orașul său natal, unde-l aflăm, deja, în preajma izbucnirii revoluției, îndeplinind anumite atribuții de ordin național¹⁰.

În primăvara anului 1848, îndată după ce s-au proclamat libertățile democratice de către revoluția din Ungaria, care au trezit un viu ecou și în rîndul românilor din Țara Bîrsei, C. Secăreanu se avîntă cu entuziasm alături de întreaga pleiadă de fruntași români din Țara Bîrsei, în vîltoarea mișcărilor revoluționare cu caracter burghezo-democratic, care au loc, în acest timp, în Brașov și în întreaga Transilvanie, reprezentînd aripa mai radicală a tineretului intelectual din Brașov.

Astfel, împreună cu I. Bran și alți fruntași brașoveni, C. Secăreanu a adunat în piața orașului un număr de circa 600 de români din Schei și cele șapte sate săcelene ca să susțină delegația română, condusă de I. Bran, care s-a prezentat în 11 aprilie la judele orașului, I. Albrichsfeld, și a doua zi la magistratul orașului pentru a cere drepturi politice pentru românii brașoveni. Conducătorul delegației a pretins, pe un ton hotărît, ca el și C. Secăreanu să fie primiți ca membri în senatul magistratual, ca jumătate din membrii comunității centumvirale să fie români, să se formeze gărzi naționale și pentru români etc.

⁸ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 3306/1844, 4670/1844; 842, 1503, 2315, 3920, 4137/1845; 79, 359, 817, 1315/1846.

⁹ *Ibidem*, doc. nr. 79, 359/1849.

¹⁰ *Ibidem*, doc. nr. 3306/1844, 1503, 1842, 3930/1845, 79, 531, 817/1846; Gr. Ploesteanu, *Documente inedite*, în „Steaua roșie“, XX (1968), nr. 214, (noiembrie), Tîrgu Mureș.

Amploarea pe care a luat-o mișcarea revoluționară cu caracter burghezo-democratic a românilor brașoveni la sfârșitul lunii martie și începutul lui aprilie, mișcările țărănești izbucnite în același timp în unele sate dependente¹¹, „concesiile“ făcute pe seama românilor de Universitatea săsească în ziua de 3 aprilie 1848¹², precum și presiunea cercurilor democratice, progresiste, săsești, grupate în jurul gazetei „Siebenbürger Wochenblatt“, în frunte cu I. Gött, I. Hintz, I. Marlin, A. Kurz și alții (care, cerînd organizarea democratică a administrației orașului și înlăturarea piedicilor din calea dezvoltării capitalismului, îmbrățișau cu căldură și aspirațiile sociale și naționale ale românilor)¹³ au determinat magistratul brașovean să primească, în fine, la 19 aprilie 1848, pe tinerii juriști români, în frunte cu C. Secăreanu, ca practicanți de „secretari magistratuali“¹⁴. Comentînd evenimentul, „Gazeta de Transilvania“ sublinia că C. Secăreanu, V. Lacea, C. Panțu și C. G. Ioan „sînt cei dintîi români, care ca gr. răs. neuniți de la reformatie încoace, intrară în folosința drepturilor politice în acest district¹⁵.”

În Brașov, devenit centrul unor întruniri „panromânești“, C. Secăreanu, împreună cu G. Barițiu, I. Mureșeanu, G. Nica și alți români, au primit cu căldură și au sprijinit materialicește pe emisarii „imperului dacic“, refugiați aici din Moldova și Țara Românească, cu care erau, de altfel, cum se exprima G. Barițiu, de acord în toate problemele „naționale și politice“¹⁶.

C. Secăreanu a participat, împreună cu numeroși alți fruntași brașoveni, și la marea Adunare națională de la Blaj, din 3—5 mai 1848, de pe Cîmpia Libertății. El a fost ales de adunare, alături de alți brașoveni, ca G. Barițiu, I. Bran, V. Lacea, Al. Verzea, I. Iuga, N. Orghidan, N. Dima, O. Circă, să facă parte din delegația ce trebuia să ducă împăratului Ferdinand cererile românilor aprobate de popor la Blaj¹⁷.

În timpul războiului civil din Transilvania, izbucnit în urma ascuțirii contradicțiilor naționale și sociale din vara și toamna anului 1848, C. Secăreanu a fost viceprefectul Legiunii române a Țării Bîrsei, una dintre cele 15 legiuni constituite pe baza hotărîrii Adunării naționale din 3/15—12/25 septembrie 1848 de la Blaj și aprobate în 21 octombrie de Înalta comandă generală din Sibiu. Dar, deoarece avocatul I. Bran, numit în 14/26 octombrie 1848, prefect al acestei legiuni, a plecat curînd la Sibiu ca membru în Comitetul național român, legiunea Țării Bîrsei a fost organizată și condusă în mod efectiv de viceprefectul ei, C. Secăreanu, numit în această funcție

¹¹ Bibl. Acad. R.S.R., Filiala Cluj, Manuscrise române, doc. nr. 351.

¹² Vezi: T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. I, Sibiu, 1904, p. 209—210.

¹³ C. Göllner, *Gîndirea economică a sașilor din Transilvania în secolul al XIX-lea*, Buc., Ed. științifică, 1969, p. 8—10, 15, 16.

¹⁴ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 1764, 1784, 1785, 2742/1848.

¹⁵ „Gazeta de Transilvania“ XI (1848), nr. 29 (aprilie).

¹⁶ Vezi: I. Colan, *Casina română, 1835—1935*, Brașov, 1936, anexe, scrisori din 1848, p. XVI—XIX.

¹⁷ M. Constantinescu, *Lupta națională și socială a românilor din Transilvania, în „Lupta de clasă“, XLVIII (1968), nr. 5 (mai), p. 77, 79; Șt. Pascu, Revoluția din 1848, în „Tribuna“, XII (1968), nr. 20 (mai).*

odată cu I. Bran¹⁸. El a împărțit teritoriul Țării Bîrsei, conform instrucțiunilor Comitetului național, în tribunate (al Branului, al Săcelelor), în centurii și decurii, dînd instrucțiunile necesare de organizare și activitate a „gloatelor”. În aceste instrucțiuni, pe lîngă probleme de ordin militar, el accentuează și caracterul independent al gărzilor naționale și datoria luptătorilor de a apăra „neatîrnarea” lor, „ca una din cele mai scumpe dreptăți ale nației române”.¹⁹ Chemările Comitetului național român, adresate poporului, de a lupta pînă la ultima picătură de sînge pentru ca și poporul român să se bucure de aceleași drepturi naționale ca și celelalte naționalități²⁰, au trezit un viu ecou și în rîndul maselor populare din Țara Bîrsei, care se înrolează cu entuziasm în unitățile prefecturii.

Dar, deoarece revoluționarii maghiari, influențați de elementele de dreapta, fiind partizanii supremației naționale, nu recunoșteau nici măcar existența românilor ca popor, românii ardeleni au fost aliați în acest război civil cu împăratul Austriei, care s-a declarat gata să recunoască drepturile națiunii române²¹. Ca atare, și gărzile naționale din Țara Bîrsei au luptat, alături de armatele imperiale și voluntarii sași, împotriva „insurgenților” secuici, care, la Adunarea națională secuiască din Lutîța, din octombrie 1848, au depus jurămînt de credință pe constituția maghiară²². Ambele tabere revoluționare — română și maghiară — luptînd pentru libertate, atît răzvrătirea românilor cît și împotrivirea secuicilor și a ceangăilor săceleni, aliați cu ei, constituie acte progresiste.

Ostilitățile militare pe teritoriul Țării Bîrsei încep la 27 octombrie 1848, curînd, deci, după ce a izbucnit războiul civil în Transilvania, și continuă, în această campanie, cu unele întreruperi în luna noiembrie, pînă la sfîrșitul lui decembrie, cînd se încheie armistițiul de la Arpătag (2—3 ianuarie 1849). „Gloatele” române, conduse de viceprefectul C. Secăreanu, ajutat de I. Pușcaș și N. Popea, tribuni, A. Moșoiu, vicetribun, în părțile Branului, și alții²³ au luptat, cu mult eroism, în bătăliile de la Vama Buzăului, Săcele, Prejmer, Hărman, Sfîntu Petru, Bod, Hălchiu, Feldioara etc., pentru apărarea Țării Bîrsei, împiedicînd, astfel, pe inamic să atace și să ocupe Brașovul²⁴.

În decursul acestor lupte, prefectura română a dus, ca de altfel și alte prefecturi, o mare lipsă de arme, muniții etc., pentru că Înalta comandă

¹⁸ M. Constantinescu, *op. cit.*, p. 79; S. Dragomir, *Avram Iancu*, Buc., Ed. științifică, 1965, p. 73—78.

¹⁹ I. Zorca, *Monografia comunei Vlădeni*, Sibiu, 1894, p. 108.

²⁰ *Vezi Proclamația din 19 octombrie 1848*, în Al. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, schița tom. III, publicată de Șt. Pascu, Sibiu, 1943, p. 75.

²¹ M. Constantinescu, *op. cit.*, p. 79; S. Dragomir, *op. cit.*, p. 77, 81.

²² Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4413, 4497/1848; „Gazeta de Transilvania”, XI (1848), nr. 87 (octombrie).

²³ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 9992/1848, 375/1849, 827/1849; 2392/1850, G. Moroianu, *Tribunii de origină din Săcele în revoluția din 1848*, în „Plaiuri săcelene”, I (1934), nr. 7—8, p. 4.

²⁴ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4487, 4529, 4534, 5181, 5234/1848, 29, 827/1849; „Gazeta de Transilvania” XI (1848), nr. 87, 93, 95, 97, 100/1848.

generală n-a acordat românilor decît puține arme, și aceasta cu întîrziere. Viceprefectul român s-a plîns de acest lucru de mai multe ori judei Brașovului. Într-un emoționant raport din 30 decembrie 1848 către sus numitul jude, el sublinia că în „lagărele” române, „lipsesc de toate: mîncare, medicină, chirurg, feldcaplan, și, capul lucrului, arme de foc”, și își exprima mîncarea că „lancierii” români, constrînși să se bată cu „o coadă de lemn, cu un darab de fier în cap, ce se zice lance, fără a avea în companie batăr 30 de focuri”²⁵, mai merg, totuși, la luptă.

În aceste împrejurări, dramatice chiar, prefectura română a fost silită să se bazeze mai ales pe contribuția materială a românilor din Țara Bîrsei și, îndeosebi, pe ajutorul financiar substanțial al unor negustori români bogați și patrioți din Brașov²⁶.

Incontestabil că în cursul luptelor și mai ales în cele din Săcele, localități cu populație mixtă, româno-maghiară, s-au comis și anumite excese, atît de către români cît și de către unguri. Am zice, folosind expresia lui Marx, că și aici a fost „un șir de atrocități reciproce”²⁷. Dar C. Secăreanu, animat de sentimente umanitare, n-a ordonat astfel de acte și nici nu le-a încurajat. Cînd a constatat că ele, totuși, s-au produs, el le-a regretat și le-a explicat ca o consecință a războiului civil. De altfel, trebuie să remarcăm că atitudinea sa umanitară față de populația maghiară din Săcele a fost subliniată, în mod deosebit, de istoricul maghiar Orbán Balázs.²⁸

Dar, deoarece cercurile oficiale brașovene, în frunte cu judele I. Albrichsfeld, considerau că numai gărzile române sînt vinovate de astfel de fapte²⁹, C. Secăreanu a protestat, în 28 decembrie 1848, într-un raport trimis feldmareșalului Gedeon — comandantul suprem al trupelor imperiale din Țara Bîrsei — împotriva acestor învinuiri. „Este datoria fiecăruia a regreta și a preveni astfel de acte, spunea el, și nu a le descrie în culori îngrozitoare, aruncînd vina numai în spatele unei trupe și chiar unei națiuni întregi, cum fac domnii birocrați de aici”³⁰. În același raport, C. Secăreanu a cerut lui Gedeon să ordone subalternilor săi și magistratului brașovean să nu mai calomnieze prefectura și poporul român prin cuvinte jignitoare³¹.

Faptele citate, și altele la care ne vom referi mai jos, arată că, deși românii erau aliați cu sașii, cu toate acestea, se născuseră contradicții foarte serioase între magistrat și prefectură. De fapt, aceste disensiuni apăruseră curînd după constituirea prefecturii române. Deși trecuse o jumătate de an de cînd Universitatea săsească făcuse cunoscutele „concesii” din 3 aprilie 1848 pentru români, cu toate acestea, magistratul îi menținea în „blestematul statu-quo”³², cum se exprima Secăreanu într-un raport către Comitetul na-

²⁵ A. A. Mureșeanu, *op. cit.*, p. 31; S. Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849*, vol. I, p. 64.

²⁶ Arh. Bis. Sf. Nicolae Brașov, Catastife, cataloage, doc. nr. 1705, 1735, 1736/1848.

²⁷ K. Marx, *Insemnări despre români*, Buc., Ed. Acad., 1964, p. 158.

²⁸ Orbán Balázs, *A Szekelyföld leírása hatadik kötet. Barczasag*, vol. VI, Budapesta, 1873, p. 125.

²⁹ S. Dragomir, *Studii și documente...* vol. I, p. 51.

³⁰ *Ibidem*, p. 61.

³¹ *Ibidem*, p. 51—61.

³² Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4992/1848.

țional. Primirea românilor în comunitatea centumvirală a fost amînată, sine die, de magistrat sub diferite pretexte³³. Iar numai primirea celor patru tineri juriști, în frunte cu Secăreanu, ca practicanți de secretari magistratuali, nu era de natură să satisfacă aspirațiile naționale ale românilor brașoveni.

De aceea, prefectura română, încă de la începutul lunii noiembrie 1848, a răsturnat, prin tribunatul Branului, condus de „stegarul național“ de pe Cîmpul Libertății³⁴, I. Pușcaș, pe cale revoluționară, vechea administrație de la castel și de peste cele zece sate brăne, înlocuind-o cu una nouă românească, democratică, populară, avînd în frunte pe membrii tribunatului. Aron Moșoiu, vicetribun, a fost ales de masele populare jude primar peste satele brăne³⁵. Timp de 4 luni prefectura română a fost singura autoritate peste satele brăne. Astfel, pe lângă Făgăraș, Hațeg, Zarand, Bolgrad și Cetatea de Baltă³⁶, citate de Al. Papiu-Ilarian, ca regiuni unde s-a introdus administrație românească, vedem, acum, că o astfel de administrație s-a instaurat în mod revoluționar și în Țara Bîrsei, și anume, în zona sa compact românească, a Branului.

Evident că patriciatul sășesc nu putea accepta ca în locul vechii sale autorități să se instaureze o nouă jurisdicție, românească. De aceea, cînd a mers senatorul F. Fabricius în Bran să ancheteze cum s-a produs acest act „anarhic“, „turbat de mînie“ — spune C. Secăreanu — a tras poporul la răspundere, „strigînd că Pușcaș nu este nimic, ci el, Fabricius, este domn și tribun“³⁷. Așa încep să se ascute contradicțiile dintre magistrat și prefectură.

Dar, în ciuda acestui fapt, C. Secăreanu continua să fie exponentul activ al dorinței arzătoare a românilor din Țara Bîrsei de a se bucura de egalitate de drepturi politice cu sașii, — în virtutea străvechimei și a caracterului lor majoritar — de a avea proprii săi reprezentanți în administrația locală. El a exprimat starea de spirit a românilor bîrsani prin aceste mișcătoare cuvinte: „Populația românească, este gata să se ridice în masă, jertfindu-și sîngele și întreaga avere... numai să scape cu desăvîrșire de dominația despotică a birocrăției sășesti și să-și pună proprii săi funcționari români“³⁸. Considerîndu-se ca un organ emanat din voința poporului român, chemat să „îndestuleze poporul“ nu numai în chestiuni „militare“, ci și în cele „politice“³⁹, cum accentua Comitetul național, prefectura română a fost, în tot decursul activității sale, o adevărată autoritate politică românească, care a apărut, în fața forurilor oficiale, drepturile politice și civile ale poporului român. Românii din Țara Bîrsei o considerau ca atare și i se adresau cu în-

³³ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4537, 4724, 5034/1848.

³⁴ Emil Micu, „Stegarul național“ de pe Cîmpul Libertății: I. Pușcaș, în „Astra“, III (1968), nr. 5 (24), p. 5, 18.

³⁵ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4992, 4704, 4705/1848; vezi pentru răscoala brănenilor: Florin Salvan, *Mișcări fărânești din satele dependente de orașul Brașov în anii 1848—1849*, în „Studii și articole de istorie“, XIII (1969), p. 144—149.

³⁶ Șt. Pascu, *Revoluția din 1848*, în „Tribuna“ XII (1968), nr. 20 (mai); Al. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, schița tomului III, p. 92.

³⁷ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4992/1848.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ S. Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849*, vol. II, Sibiu, 1944, p. 424.

credere și speranță. Ori de câte ori a constatat că organele administrative, juridice etc. nesocotesc autoritatea prefecturii, C. Secăreanu a protestat hotărât, apărînd drepturile și onoarea națiunii române.

El invocă, în acest sens, și un ordin al Înaltei comande generale, din 21 noiembrie 1848, care sublinia că autoritățile locale trebuie să ia orice dispoziție privitoare la români numai în colaborare cu prefectii și tribunii acestora⁴⁰. În consecință, C. Secăreanu a trimis, mai ales în luna decembrie 1848 și în prima parte a celei următoare, mai multe rapoarte către judele Brașovului, I. Albrichsfeld, precum și altor organe, prin care pretindea, în mod categoric, ca toate măsurile politico-administrative etc., care privesc pe românii din Țara Bîrsei să se execute numai prin prefectura română.

Astfel, C. Secăreanu a cerut magistratului ca impunerea românilor la anumite sarcini, ca, de exemplu, prestarea unor servicii publice, rechiziționarea atelajelor, predarea de produse naturale etc., să se îndeplinească numai „prin prefectura română”⁴¹. Țăranii brăneni plîngîndu-se prefecturii că au fost impuși, de magistrat, la o cantitate dublă de „naturalii”, Secăreanu a pretins judeului Brașovului să i se arate pe ce bază a dat acest ordin, fără a fi întrebată și prefectura română. Afirmația făcută de brăneni, în plîngerea lor către prefectură, că nu vor executa această dispoziție, „pînă cînd nu le va ordona și prefectura”⁴², denotă prestigiul și autoritatea de care se bucura prefectura în fața lor.

Constatînd că organele magistratale numesc dregători în localitățile mixte, fără a se consulta și cu prefectura, C. Secăreanu a protestat, de asemenea. „Dacă vei merge în Săcele, fără știrea prefecturii, avertiza C. Secăreanu pe senatorul F. Bömches, noi protestăm cu solemnitate, declinîndu-ne orice răspundere pentru consecințele neplăcute ce se vor naște”⁴³. Cînd a văzut că magistratul nu-l ajută ca să poată îndeplini anumite obligații de ordin militar, cerute de Înalta comandă generală, Secăreanu a convocat el singur, peste capul magistratului, pe jurații și primarii din cele șapte sate săcelene și le-a dat dispoziții să ridice recruți, români și maghiari⁴⁴.

Secăreanu s-a ridicat, apoi, și împotriva unor măsuri abuzive, luate de anumiți dregători locali, față de membrii gărzilor române, ca, de exemplu: prinderea și trimiterea românilor la gărzile săsești, amendarea românilor cînd taie lemne din pădurile locale, amenințarea și chiar arestarea neîntemeiată a unor lăncieri români⁴⁵ etc.

Corespondența lui Secăreanu cu judele Brașovului ne arată că vice-prefectul român nu a fost un dușman al sașilor. El s-a pronunțat, nu odată, în rapoartele trimise către I. Albrichsfeld pentru „buna înțelegere și frățietate” între români și sași, pentru „ștergerea patimilor” dintre aceștia, pentru colaborarea cu magistraturile săsești împotriva inamicului comun⁴⁶.

⁴⁰ S. Dragomir, *Studii și documente...*, vol. II, p. 326.

⁴¹ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 149, 169/1849.

⁴² *Ibidem*, doc. nr. 128/1849.

⁴³ *Ibidem*, doc. nr. 151, 169/1849.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. nr. 169, 176, 178/1849.

⁴⁵ *Ibidem*, doc. nr. 12, 169/1849.

⁴⁶ A. A. Mureșeanu, *op. cit.*, p. 31—32, Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 12/1849.

La sfârșitul lunii decembrie 1848 și la începutul anului 1849, relațiile dintre magistrat și prefectură devin foarte încordate ⁴⁷.

Urmărind să împiedice pe Secăreanu de a „rupe pe românii” de pe pământul „crăiesc” de „comunitatea națională săsească”, magistratul a propus, în ședința din 20 decembrie 1848, Înaltei comande generale, ca în viitor recrutarea „gloatelor” române să se facă numai sub controlul magistratului, iar unitățile române, atât de gardă cât și trupele regulate, să fie subordonate comandamentului austriac ⁴⁸. Comunitatea centumvirală, considerînd că prefectura română tinde să „răstoarne autoritățile legale” și să înființeze „un stat propriu”, se alătură hotărîrii magistratului ⁴⁹. În hotărîrea luată la 15 ianuarie 1849, magistratul face un pas mai departe împotriva prefecturii române. Considerînd că relațiile cu prefectura, care se „amestecă” în „administrația publică”, au ajuns atât de departe, încît este, spune magistratul, pericolul să se nască „un conflict foarte serios” dacă „nu se va împiedica în mod hotărît și la timp acel necugetat tribun”, — adică Secăreanu, — magistratul propunea, acum Înaltei comande generale, pur și simplu, „desființarea prefecturii” și „înlăturarea lui Secăreanu”, urmînd ca recrutarea românilor să se facă numai de magistrat iar gărzile naționale române să fie subordonate direct unităților săsești ⁵⁰. După cum se vede, în prima hotărîre, magistratul propunea doar o îngrădire a activității prefecturii române, iar acum, desconsiderînd hotărîrile Adunării naționale de la Blaj și autoritatea Comitetului național român, cere chiar lichidarea ei.

Dar hotărîrea aceasta nu s-a aplicat, totuși, pînă la urmă, pentru că evenimentele militare s-au precipitat și în Țara Bîrsei în urma victoriilor obținute de generalul Iosif Bem, care în 19 ianuarie 1849 se afla deja la Slimnic, lîngă Sibiu ⁵¹, Brașovul fiind amenințat astfel, din două părți, dinspre apus de Bem și dinspre răsărit de secui. În aceste împrejurări, conducătorii orașului Brașov au hotărît, în 29 decembrie 1848, chemarea trupelor rusești. Dar C. Secăreanu și negustorul G. Ioan, care participase, în numele românilor, la ședința respectivă, s-au împotrivit ⁵².

N. Bălcescu constatase în timpul cît a stat la Brașov, adică de la sfârșitul lunii noiembrie pînă în jurul datei de 16/28 decembrie 1848, că și aici, la fel ca și în alte părți ale Transilvaniei, rușii erau așteptați ca niște „eliberatori”. Dar George Barițiu și alți intelectuali brașoveni, care s-au opus chemării trupelor rusești, au fost amenințați cu moartea — spunea Bălcescu mai tîrziu — de un preot român din Săcele ⁵³, probabil A. Verzea.

⁴⁷ S. Dragomir, *Studii și documente...*, vol. I, p. 61.

⁴⁸ Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 4992/1848.

⁴⁹ *Ibidem*, doc. nr. 5286, 5287/1848.

⁵⁰ *Ibidem*, doc. nr. 169/1849.

⁵¹ G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. II, Sibiu, 1890, p. 408, 452; A. I. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor în Dacia Superioară*, tom. III, p. 96, nota 5.

⁵² Arh. st. Brașov, Act. mag., doc. nr. 5262/1848.

⁵³ C. Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională, 1834—1849*, Buc., Ed. Acad. R.S.R., 1967, p. 184, nota 5; N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondență*, Ed. Acad. Buc., 1964, p. 123, 125—126.

După intrarea armatelor ruse în Braşov, între 2—4 februarie 1849, eveniment comentat cu rezervă de „Gazeta de Transilvania”, reluându-se luptele cu secuii, care călcase ră armistiţiul de la Arpătac, gărzile române participă, alături de armatele ruse şi unităţi de grăniceri români din trupele regulate, la lupta de la Hărman, din 4 februarie 1849, contribuind la alungarea secuilor peste Olt⁵⁴.

În a doua parte a lunii februarie, în timp ce Bem, retras la Mediaş, pregătea un nou atac asupra Sibiului, prefectura română a Ţării Bîrsei a participat, alături de cea a Ţării Oltului, la apărarea zonei Făgăraşului şi a drumului spre Sibiu⁵⁵.

După ocuparea Sibiului, la 11 martie 1849, Bem, îndreptându-se spre Braşov, în 19 martie ajunge la Codlea, iar a doua zi — după ce o delegaţie a oraşului i-a ieşit în întâmpinare, la Ghimbav, predându-i cheile oraşului — intră victorios în Braşov⁵⁶ devenind stăpînul întregii Transilvanii meridionale⁵⁷.

O dată cu intrarea lui Bem în Braşov, eveniment întâmpinat cu bucurie de Bălcescu⁵⁸, C. Secăreanu, la fel ca şi ceilalţi conducători români, se refugiază în Valahia⁵⁹. Prefectura condusă de el, care-şi îndeplinesc deja misiunea, se dezorganizează. Secăreanu se reîntoarce din refugiu, la începutul lunii august 1849⁶⁰. Războiul civil îndepărtându-se de Ţara Bîrsei, el intrînd în viaţa paşnică, practică, cîteva luni, avocatura şi îndeplineşte, totodată, funcţia de secretar magistratual⁶¹.

Relaţiile cu magistratul rămîn, însă tot încordate. Acesta caută să-l implice în procese, deschise pe tema unor fapte săvîrşite de prefectură înainte de 20 martie 1849, cu scopul de a-l compromite şi condamna. Nu reuşeşte însă. Dezgustat, în primăvara anului 1850, fostul viceprefect al Legiunii române a Ţării Bîrsei pleacă la Alba Iulia ca magistrat la tribunalul local, unde rămîne doar 2 ani, pentru că boala contractată în timpul luptelor îl răpune în floarea vîrstei, la 32 de ani⁶².

C. I. Secăreanu rămîne, aşadar, în faţa posterităţii, ca o luminoasă figură de revoluţionar român, democrat şi patriot, din generaţia eroică a anului 1848 din Transilvania. El a luptat, cum s-a văzut, în mod consecvent, de pe poziţii burghezo-democratice, atît în timpul mişcărilor revoluţionare din martie-aprilie 1848, din Braşov, precum şi în cadrul marii Adunări naţionale din 3—5 mai, de la Blaj, de pe Cîmpia Libertăţii, care l-a ales membru în delegaţia de la Viena, dar mai ales, în calitate de

⁵⁴ *Documente privitoare la istoria românilor*, culese de Hurmuzaki, vol. XVIII (1847—1851), publicate de N. Hodoş, Buc., 1916, p. 116—119; „Gazeta de Transilvania”, XII, (1849), nr. 6, p. 22.

⁵⁵ Biblioteca Acad. R.S.R., Manuscrise române, nr. 971, f. 23.

⁵⁶ *Documente Hurmuzaki*, vol. XVIII, p. 129; G. Bariţiu, *op. cit.*, p. 462.

⁵⁷ *Documente Hurmuzaki*, vol. XVIII, p. 133.

⁵⁸ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 148.

⁵⁹ Ar. st. Braşov, Act. mag., doc. nr. 2094, 3920/1849, 801/1850.

⁶⁰ *Ibidem*, doc. nr. 4139/1849.

⁶¹ *Ibidem*, doc. nr. 3920/1849, 801/1850, act. jud. dos. 126—249/1849, f. 133.

⁶² *Ibidem*, doc. nr. 2229/1850; A. A. Mureşeanu, *op. cit.*, p. 21.

viceprefect al legiunii române a Țării Birsei, pentru libertatea politică și națională a românilor ardeleni.

Aducînd o contribuție importantă, în cadrul războiului civil din Transilvania, la apărarea orașului și a districtului Brașov, în campania din iarna anilor 1848/1849, prefectura română, condusă de avocatul C. I. Secăreanu, a fost, în același timp, în tot cursul existenței sale (octombrie 1848—martie 1849) și o adevărată autoritate politică-națională, care a instaurat în cele zece sate brănene o nouă administrație, democratică, românească, și a apărut, în fața organelor oficiale, onoarea și drepturile istorice ale românilor din Țara Birsei.